APRECIEREA INTERPERSONALĂ DIN PERSPECTIVA ORIENTĂRILOR IMPLICITE ŞI CONSTRUCTIVE

Carolina PLATON, Aliona PALADI

În procesul cunoaşterii interpersonale, oamenii înaintează criterii proprii de percepţie şi înţelegere a altora. Uneori intercunoaşterea este pozitivă şi pare că oamenii imediat găsesc nişte similarităţi cognitive, emoţionale şi comunică fluent, flexibil, alteori relaţiile interpersonale sunt imposibile. Pe de o parte, e vorba despre nişte criterii subiective de percepţie a altora implicând simpatia ori, din contra, refuzul de a-l accepta pe celălalt manifestat prin antipatie.

Ca o primă condiţie, în perceperea altuia, trebuie să se analizeze criteriile utilizate de persoane, cele care fac parte din propriul său sistem de cunoaştere. Acest lucru este necesar nu numai pentru a evidenţia aspectul diferenţial al sistemului perceptiv, ci şi pentru că în categoriile de judecată îşi găseşte expresia experienţa socială a individului.

Criteriile perceptive utilizate suferă modificări relative, în funcţie de persoana percepută, experienţa perceptivă, dispoziţia subiectului, felul în care se raportează la situaţia percepută etc. Analiza categoriilor perceptuale poate preciza indicii asupra unui întreg bagaj de cunoştinţe al celui ce percepe. În caz că prin metodica cercetării se asigură şi cuplarea unor legături între actul perceptiv şi alte aspecte ale comportamentului social al subiectului, s-ar putea desprinde anumite tendinţe constante de raportare a subiectului la ceilalţi în vederea cunoaşterii, tendinţe care se numără printre schemele personalităţii.

Autorul Marcus Stroe [1] se referă la rolul acurateţii în cunoaşterea altora. Conceptul de *acurateţe* înseamnă percepere conform imaginii pe care o are „obiectul" cunoaşterii despre sine. *Cunoaşterea acurată* înseamnă cunoaşterea care dă posibilitatea unei predicţii corecte cu privire la un comportamentul viitor. Predicţiile pe care le înaintează persoana în raport cu alţii se traduce prin anticiparea şi încercarea de a intui conduitele într-o anumită situaţie. Aceste predicţii sunt confruntate cu declaraţiile „obiectului" cu privire la „ce ar face în acea situaţie" sau chiar cu comportamentul respectiv.

Metodele folosite în studierea procesului de percepţie a persoanelor din jur pot fi sintetizate în două categorii: una în care experimentatorul este cel ce furnizează criteriile de judecare, şi alta în care subiectul este cel care stabileşte şi persoanele de judecat, şi criteriile de judecată.

Din prima categorie fac parte metodele de inferare a trăsăturilor virtuale plecând de la câteva trăsături sugerate Rosenberg şi Tagiuri [2].

Din a doua categorie fac parte, în mod expres, metoda REP utilizată de Kelly ori Bieri [3].

Există metode care îşi iau drept punct de vedere subiectul cunoscător: care sunt trăsăturile de personalitate ale celui care cunoaşte ce influenţează

percepția, cum este determinată experiențial percepția şi ce criterii se folosesc. Există metode ce urmăresc depistarea influenței pe care o are relația dintre subiect şi obiect în situația percepției asupra procesului de percepție.

Teoria implicită asupra personalității, postulata de Tagiuri şi Petrullo [4] pleacă de la ideea că, în cursul experienței individuale direct prin observație, sau indirect prin limbaj, frecare îşi formează nu numai un set de categorii de judecată, ci şi anumite scheme, relativ stabile *de aşteptări şi anticipări.* Tagiuri explică că aceste scheme pot fi privite ca nişte relații ce se stabilesc între atributele existente la un individ şi cele constatate de către subiect la alți oameni. Aceste relații permit formularea anticipării prin similaritate (de fapt, prin analogie) pledâdu-se pentru ipoteza valabilă de la general spre particular.

Autorul Janis [5] arată că adesea nu ne putem exprima obiectiv, cursiv şi fără lacune ideea despre structura personalității unei persoane apropiate, dar avem în schimb o *schemă a înțelegerii lui* care ne ghidează comportamentul în relație cu el. În cunoaştere pornim de la o informație parțială (diferite aspecte comportamentale ce denotă anumite trăsături psihice) care generează inferențe cu diferite grade de certitudine. Autorul [5] Bruner S. menționa că: atunci când cunoaştem că o persoană are nişte trăsături, inferăm (atribuim) prin limbaj prezența sau absența altor trăsături. Teoria implicită reprezintă nu numai nişte aşteptări sau nişte categorii pe care le foloseşte individul pentru a descrie şirurile de abilități, interese, trăsături fizice, valorice, prezente la sine şi la alții, ci reprezintă şi convingerea pe care el o are cu privire la modul în care se pot grupa trăsăturile într-o structură personală. Reiese că problema centrală a multor studii este influența pe care o are sesizarea anumitor trăsături de personalitate asupra procesului de inferare a altor trăsături. Autorul Rosenberg [2] a încercat să demonstreze că prezența unor trăsături favorabile atrage după sine inferarea altor trăsături favorabile. În emiterea ipotezelor sale, autorul menționat a avut, probabil, în vedere tendința păstrării unui anumit echilibru. El susține şi ideea că nu toate caracteristicile au aceeaşi pondere în formarea unei imagini asupra unei persoane. Unele trăsături centrale au o influență mai mare asupra întregului proces perceptiv deoarece ele determină conținutul şi locul funcțional al imaginii generale asupra personalității altuia. Pe lângă aceste trăsături, există şi trăsături periferice, a căror prezență, absență sau schimbare nu modifică cu nimic imaginea globală. Putem conchide că formarea impresiei despre o persoană depinde de un proces de detectare între trăsăturile centrale şi periferice.

O altă abordare a procesului de percepție a altor persoane se referă la orientarea despre „constructele personale" a lui Kelly G. Teoria lui Kelly a atras atenția, în primul rând, prin modul în care concepe formarea şi dezvoltarea personalității umane, iar în al doilea rând prin metoda de cercetare a personalității. Potrivit teoriei constructelor personale, vizavi de cum percepe,

interpretează şi se comportă personalitatea în mediul său, Kelly se sprijină pe câteva deziderate filozofice. Omul este parte a universului, iar stările sale interne, imaginile şi gândirile sunt şi ele părți ale universului (sunt reale, şi nu produse ale imaginației). Cu cât sistemul de cunoaştere este mai evoluat prin experiența proprie, cu atât predicțiile şi comportamentul sunt mai fine, mai exacte. Prin termenul de „propriul său univers" nu trebuie înțeles că fiecare îşi creează o realitate a sa, ci faptul că fiecare percepe conform experienței sale.

Studierea modului în care reflectă un om, furnizează date cu privire la modul în care este structurată personalitatea, pentru că modul, în care el reflectă, indică felul în care se orientează în propriul său univers.

Alt deziderat pe care se sprijină teoria lui Kelly priveşte faptul că universul nu poate fi înțeles decât din perspectiva temporală. Astfel, personalitatea nu poate fi înțeleasă şi nu trebuie abordată luând în considerare doar stadiul prezent, nici în relație simplistă doar cu trecutul, ci prin legătură dialectică între prezent şi trecut, dar mai ales cu perspectiva viitoare. Numai în aşa fel putem obține o imagine completă, dinamică şi unitară.

Un alt deziderat filozofic se referă la ideea că universul este integral, iar evenimentele sale sunt intercorelate. Formarea sistemului experiențial, a imaginii despre lume, conține în sine germenele anticipării ca tendință firească spre mişcarea continuă spre progres. Kelly consideră că fiecare om îşi construieşte pentru sine un model reprezentațional asupra lumii, care-i permite să dea acesteia un anumit sens şi să-şi construiască o hartă a traseului comportamental în relație cu mediul.

Referințe:

1. STROE, M. *Empatie şi personalitate.* Bucuresti: Atos,1997, p.39-47.
2. ROSENBERG, S., CARNOT, N. & VIVEKANANTHAN. A multidimensional approach to the structure of personality impressions. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 1968, vol.9(4), p.283-294.
3. STROE, M., CATINA, A. *Stiluri apreciative (cercetări asupra psihologiei persoanei)*. Bucureşti, 1980, p.32-36.
4. WOOD, D.J., BRUNER, J.S., & ROSS, G. The role of tutoring in problem solving. In: *Journal of Child Psychiatry and Psychology*. 1976, no.17(2), p.89-100.
5. SILLAMY N. *Dicționar de psihologie, Larousse.* Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1999, p.326.